

Medlemsblad för Boden Överluleå Forskarförening

Nr 3

Årgång 6

September 1997

MEDLEMSMÖTE i HAVREMAGASINET

Onsdagen den 24 september kl 19.00

Guidning av Mats Hillergren, musik av 39-sextetten

från dagordningen:

- tidningsnamn, - renskrivning kyrkböcker
- rapport från stämman, - antal medlemsmöten per år

Fika

VÄLKOMNA

OBServera tiden!!

Havremagasinet från 1911

Murad och slätputsad magasinsbyggnad med kraftig resning, under spetsigt valmtak brutet av rader med takkupor. Vålbevarat till såväl exteriör som inredning. Ett av tre bevarade, militära s.k havremagasin i landet. Viktig som enskild byggnad och som del i den samman hängande anläggningen med intendenturbyggnader längs järnvägsspåret.

Statligt byggnadsminne.
Norrbottens museum K0799:009

Styrelse och övriga funktionärer för Boden Överluleå ForskarFörening

Föreningens adress: c/o Sandberg, Kålrotsvägen 11, 961 47 BODEN

Postgiro: 157 58 - 6

Tel till forskarrummet i Råbäcksgården: 0921 - 504 13

Ordförande	Björn Fredriksson	Nipvägen 18	961 44 Boden	tel 0921 - 653 15
V.ordförande	Kristina Öhman	Prinsgatan 25	961 31 Boden	tel 0921 - 159 79
Kassör	Gun-Marie Åkerström	Kvarngatan 17	961 64 Boden	tel 0921 - 182 02
Sekreterare	Ewa Sandberg	Kålrotsvägen 11	961 47 Boden	tel 0921 - 722 74
Ledamot	Solveig Burström	Strutsgatan 8	961 74 Boden	tel 0921 - 146 49
Styrelsesuppleanter	Constance Rutberg	Svartbyväg. 10 D	961 37 Boden	tel 0921 - 163 11
	Ebba Nilsson-Bergström	Kungsgatan 14 A	961 31 Boden	tel 0921 - 132 40
Valberedning	Linnéa Westerberg	Buddbyvägen 41	961 42 Boden	tel 0921 - 600 75
	Valdemar Gustavsson	Hermelinsgat. 25	961 74 Boden	tel 0921 - 144 51
	Anna-Maria Perzon	Karetvägen 24	961 42 Boden	tel 0921 - 533 33
Revisorer	Carl-Lennart Perzon	Karetvägen 24	961 42 Boden	tel 0921 - 533 33
	Sixten Sandberg	Österby 950	961 95 Boden	tel 0928 - 401 32
Revisorsuppleanter	Brita Lundman	Domarvägen 17	961 39 Boden	tel 0921 - 138 79
	Herman Wahlberg	Prinsgatan 31 A	961 31 Boden	tel 0921 - 109 42
Redaktion för medlemsbladet:				
Ansvarig utgivare	Björn Fredriksson (detta nr)	Nipvägen 18	961 44 Boden	tel 0921 - 653 15
	Eila Fredriksson	Nipvägen 18	961 44 Boden	tel 0921 - 653 15
	Ewa Sandberg	Kålrotsvägen 11	961 47 Boden	tel 0921 - 722 74
Bildansvarig	Rohland Öhman	Prinsgatan 25	961 31 Boden	tel 0921 - 159 79
Kontaktperson i datafrågor: e-mail: gglaas @kvarngatan 17.pp.se				
	Gunnar Glaas	Kvarngatan 17	961 64 Boden	

INNEHÅLL

Sid 3 Chansen, Smedkarriär, Skvallerspaltan,

Presstopp

Sid 4 - 6 Om tjärdalar och tjärbränning

Sid 7 Påbyggnadskurs, År 1969, Sommaren 1997,

Rättelse

Sid 8 - 10 Påål Nillsson Loo

Sid 11 Släktbanden mellan Björn och Påål

Sid 12 NK 17/2 1900, Tack, Förslag

Sid 13 Våra släktingar

Sid 14 Innehållsförteckning från BÖFF:s medlems-
tidningar under 5 år

Sid 15 Efterlysningar, Besöksstatistik

Sid 16 Reklam

PLANERAD UTGIVNING AV TIDNINGEN

Medlemsbladet planeras komma ut vecka 45.

Manusstopp 17 oktober.

Vecka 8, manusstopp 30 jan 1998.

KODKORT och NYCKEL

Kodkort till ytterdörren och nyckel till kammaren finns
att köpa på Råbäcksgården.

Kodkortet kostar 50 kronor och nyckel 80 kronor.

För att köpa dessa fordras att du är medlem i
föreningen.

Kodkortet ger tillträde till lokalerna från kl 7.00 till
21.00 alla dagar i veckan.

Nyckeln ger tillträde till kammaren där vi förvarar våra
samlingar.

Tag kontakt med någon i styrelsen om du är
intresserad.

Chansen

Nu har Du den! **Chansen att bidra med Din arbetsinsats till föreningen.** Från och med augusti pågår renskrivning av Överluleå sockens kyrkböcker. Vi har börjat med födelseböckerna, och har en ALU-anställd, Inger Enberg, som skriver in på data. Den insats som vi behöver av Dig är att Du skriver av från microkort till blanketter, som vi framställt, eller att Du kontrolläser inskrivet material. Du kan ta på Dig att ensam, eller tillsammans med någon, renskriva t.ex ett år. De år vi ska renskriva är 1831 - 1926 (utökas ett år varje år). Kom ihåg att först till kvarn får först mala, eller i det här sammanhanget får du mest att välja på om Du snabbt bestämmer Dig.

Kom in till oss i forskarlokalen så får Du titta närmare på vad det handlar om, och välja år.

Att göra karriär som smed.

I kyrkböckerna kan vi läsa om koldrängar, mästervänner, hammarsmedsmästare m.fl. På 1600-talet fanns tre grader inom yrket: mästare, mästervänner och lärlingar, även kallade kolgossar eller smedsdrängar. För att bli mästervén skulle smedsdrängen kunna smida en s.k. hölst, d.v.s. en järnring med ledarmar för hammarskaftet. Mästerprovet bestod i att förfärdiga en hammare med städ och smida ett skeppund gott stångjärn av 26 lispund tackjärn vilket motsvarar 149,6 kg respektive 194,5 kg. Smedsdrängarnas lärotid skulle vara tre år, och detta hos samma mästare, tills denne utbildat sig till mästervén. Som mästervén fick man dock söka arbete var man ville. Lärotiden som mästervén var inte heller bestämd till en viss tid, utan den som trodde sig vara fullärd fick avlägga sitt mästarprov. Efter 1663 var man som nybliven mästare tvungen att arbeta kvar i ett år på det bruk där man erhållit mästartiteln, då det var bruket som skulle tillhandahålla med redskap, kol och järn vid provet.

Källa: Gruvornas, hyttornas och hamrnas folk av Bertil Boëtius, Tidens förlag 1951.

SKVÄLLERSPALTEN

Microkort: Nederluleå E:1 9/10

Dessa som för hwarjehanda grofwa lustar och missgerningar blifwit, efter Lag och Kongl. förordningar wederbörligen straffade.

Åhr 1767

- den 25 october undergick qwinsperson Stina Jönsdotter if. Sunderbyn hemlig skrift och aflösning för begånet lönskaläge med drängen Eric Olsson.

- den 27 december undergick Jacob Eliassons hustru ifrån Skatamark hemlig skrift och aflösning för det hon af wåda för sitt barn, 10 weckor seden utan war vid kyrkan Examinerad.

Presstopp !!

Jeanett som varit vår redaktör och ansvariga utgivare, har den 25 augusti påbörjat en utbildning på heltid. Då hon också har små barn finner hon att tiden inte räcker till för arbetet med tidningen och har därför avsagt sig redaktörskapet.

Om tjärdalar och tjärbränning i Westerbottens och i Norrbottens län.

Nedanstående uppsats om en af Sveriges nordligaste landskapers folknäring är meddelad af den kunnige, outtröttlige och förtjänstfulle Assessor Plageman. Den dag varder sannolikt kommande då hans minne skall vara lika kärt för Norrlänningarne som Landshövdingen Örnskölds. Sällan hafva 1000 R:dr om året blifvit bättre använda än till aflöning åt denne man, som likt de förste folklärarne, far ur den ena byn till den andra för att undervisa och inöfva ortens innevånare huru de, om jag så får uttrycka mig, skola förvandla stenar i bröd, eller huru de skola bära sig åt för att aftvinga en karg natur deras bergning.

Denna uppsats har också ett annat ändamål; ty utom att det redan i sig sjelft är lärorikt att läsa en kort men fullständig beskrifning om en för hela det öfriga Sverige i det närmaste okänd folknäring, har författ. velat utpeka det oändliga släp som almogen där måste underkasta sig för att vinna sin bergning, att som man säger: förtjena en styfver. Att på många mils afstånd från hemmet ligga flera dagar å rad i skogen, släpa och arbeta natt och dag, sedemera med våda och fara färdas utför forssar och vattenfall, samt slutligen erhålla i belöning för sin möda 4 sk. om dagen, är i sanning ingen avundsvärd lott. Om således dessa anteckningar falla i händerna på någon som ämnar rumla bort några riksdaler, anställa ett onödigt kalas, eller eljest är i begrepp att göra någon mindre behöflig utgift, och denne då skulle tänka: *"nej dessa penningar äro i första hand så surt förvärfvade, att jag bör använda dem på något förståndigare sätt"*. Då vore författarens afsikt vunnen. Hans önsksningar äro icke större.

Tjärutillverkningen bedrives i synnerhet i Öfver-Torneå, Öfver-Kalix, Råneå, Luleå och Piteå socknar i Norrbottens län, samt i Skellefteå, Norsjö, Lycksele, Degerfors, Nysätra, Bygdeå och Åsele i Westerbotten, mindre vid kustlandet än upp i skogsbygden. Om hösten efter slutad bergning förena sig för sådant ändamål minst två personer, oftast flera, vilka försedda med en tarflig men tillräcklig matsäck, begifva sig med hästar och redskap upp åt tallhedarna, som icke sällan äro belägna flera mil från deras hem, där uppbryta de feta kådiga tallstubbar och rötter som passa till tjärurvirke. Detta tunga arbete fortsättes så länge

marken är bar och kallas af bönderna: att taga Gadd. Mindre allmänt, men i synnerhet på ställen, där nybyggen skola anläggas och där tallskogen skall begagnas till timmer och bränsle, behandlas den på annat sätt nemligen: då afbarkas trästammen cirka 2 fot högt från roten; påföljande år barkas samma träd, längre upp, så högt man kan nå med yxan; tredje året fälles trädet och begagnas, och fjärde året uppbrytes stubben och roten till tjärutägt. Detta sätt, kalla bönderna, att taga Lompen. Så snart sedan ett lämpligt slädföre inträffar, och innan de äkta nordiska yrväder och drifvor försvåra transpoten, franköres tjärurvirket ur skogen till någon väg och upplägges där, för att på nyåret vid tjänligt vägflägar vidare framföras till tjärudalen, som merendels är belägen nära byn, eller ock på någon trakt i skogen, där mycket tjärurvirke finnes i omgifningen.

Emot våren sönderklyfves veden, så snart uppehållsväder inträffar; i Maj månad företages detta arbete ånyo så att samma virke sönderhugges i smärre stycken om 1 a 2 fots längd och upplägges utmed tjärudalen i form af höga vallar. Omkring midsommartiden på en klar och vacker morgon, infinna sig grannarne tidigt efter kallelse och allmänt bruk, för att vara behjelpiga vid dalens inrättning och vedens inläggning; men innan vi låta dem begynna med detta arbete, skall jag göra läsaren bekant med inrättningen af en sådan tjärdal. Man anlägger den vanligt mot slutningen af en backe, tjärdalens resvirke eller om jag får säga benställning består af långa grofva obarkade furutimmer, hvilka lutande åt medelpunkten i ungefär 25 graders vinkel uppsättas liksom radier och understöddes med starka sträfvor. Tvärsföre och ofvanpå dessa furor, lägges en botten af stadigt klufvet virke, med flatsidan neråt vänd, så att hela denna byggnad liknar en upp och nedvänd kägla, i hvars medelpunkt nedsättes en upp och nedrätt stående pipstock, hvilken ompackas väl med lera. På förbemålte botten, gör man i Öfver-Kalix en tjock lerbädd, i Pajala och Norsjö, göres samma bädd af jord, på andra orter nyttjas än dit ena, än dit andra, af dessa ämnen. I Öfver-Kalix och Öfver-Torneå, sättes vertikala pipstocken i en annan, något utåt lutande, nästan horisontel pipstock, af sex alnars längd, denne göres af en klufven tall, som urhållkas, sedan sammanfogas

och förses med flere starka granband, i främsta ändan sitter en plugg, hvarifrån tjäran efterhand aftappas och derifrån löper vidare fram till tunnan, genom en lösranne. I andra socknar, brukas inga så beskaffade pipstockar, utan blott en lång lösranne, som anlägges inunder den vertikala pipstocken, hvilken är insatt i tjärmilans medelpunkt.

Återvändom nu till de hjälpsamma grannar, som skola betäcka lerbädden, med breda och ungefär 2 a 3 alnar långa barkskikvor af gran, som efter deras terminologie kallas löpen. Sådana, jemte många lass färskta lertorfvor, äro för detta ändamål anskaffade i förväg. Man börjar lägga dessa löpen i en rundel omkring pipstocken, ner i dalens medelpunkt och så efterhand vidare uppåt, ända till dalens yttre omkrets, sedan börjas med att inlägga veden, den finare, bäres i korgar, den gröfre i händerna ned i dalen och lägges i rundel ofvanpå löpena, till dess att veden sluligen bildar en hög kulle ofvanom tjärudalens omkrets, veden betäckes derefter med granris och derofvanpå med tjocka lertorfvor; men lämnas obetäckt, en fot högt från lerbädden kring hela omkretsen. Allt detta måste ske på en och samma dag; ty om regnväderundertiden inträffar, säges att tjäran deraf blir försämrad. Efter fullbordat arbete, slutas dagen naturligtvis med traktering.

Tjärdalens vidd och höjd, är ganska olika och beror naturligtvis på den mängd tjäraved, som skall användas. I Öfver-Torneå och i Råneå besåg jag tjärdalar, ämnade för en tillverkning af 40 tunnor, dessa dalar hade sex famnar i tvärlinie, och lodrätta höjden, sedan veden var inlagd och betäckt med torf, sades vara på ena stället 3, på andra $2\frac{1}{2}$ famn från pipstocken till öfversta kullen. Man anser vara fördelaktigare, att tjärudalens stupning är mera trubbvinklig, än närmande sig till den räta. I Luleå befanns en afverkad tjärudal af 25 alnars diameter, som lemnat 40 tunnor tjära, äfven besågs en annan i Piteå socken, som hade 30 alnars tvärlinea och hvarifrån erhållits 60 tunnor tjära. På en klar och lugn dag midsommartiden, antändes tjäraveden vid omkretsen; vanligen uppassa därvid två karlar under hela bränntiden, som lär pågå fem, sex a sju dygn, i förhållande till tjärvirkets mängd. Under fortgången af bränntiden, tillse de, att bränningen går långsamt, hvarigenom vinnes ljus och tunn tjära, äfven passa de på, att med lertorf eller jord betäcka ställen, der elden vill utbryta, eller om dit brinner för häftigt

vid antändningsställerna. Olägenheter, som under denna period kunna inträffa, äro regn och blåst. Af regn säges att tjäran blir tjock och grymig; emot dit senare onda, finns icke annat medel, än att uppsätta höga täta granruskor på vindsidan; likväl händer, att blåsten så tilltager, att alltsammans brinner upp och att frukten af hela årets mödor, på sådant vis totalt går förlorad. Tjäran, jemte åtföljande träsyran eller tjärvattnet, upphemtas i tunnor, hvarifrån tjärvattnet aftappas efter några dygns förlopp. Veden till tunnstäfver och bottnar af furu, upphugges om hösten året förut och torkas hela vintern under taket i bondstugorna. På våren sammansätter och bandar en karl fyra tunnor på dagen, man har till och med exempel, att en karl sammansatt och bandat fem tunnor på samma tid.

Tjärquantiteten som fås är ganska olika, emedan det ankommer på tjäravedens mer eller mindre kådiga och feta beskaffenhet. I Öfver-Torneå uppgifves, att man får en tunna tjära af två lass utvald fet ved; i Råneå uppgifves tre lass, för att vinna samma quantum; emellertid händer ock, att fem lass tjäraved icke ge mera. Vid en tjärudal, som sistlidne sommar besågs mellan Cuivakangas by och ? vid Öfver-Torneå, och som var nära afbränd, hade 150 lass ved blifvit inlagde, och ägaren förmodade sig deraf bekomma 40 tunnor tjära. Då tjäran är färdig att forslas, inträffar här i norden höbergningen och strax derpå sädesbergningen, hvilket då allmänt sysselsätter allt folk, emedan deras vidsträckt myrängar och gården äro belägna långt från bostaden och vida kringspidda. Sedan begynner den besvärliga tjäruttransporten, i synnerhet för dem som skyndsamt behöfva förvandla sin tillverkning i penningar, för att få brödfödan eller andra förnödenheter från kusten. Så till ex. förhöll dit sig med en nybyggare från Wistträsk i Elfsby församling, som jemte sin hustru och piga tillbragde en hel månad i sept. 1856, för att forsla 80 tunnor tjära från sitt hem, till lastageplatsen Böle vid Piteå elf. På denna nära 10 mil långa färd, måste de ömsom köra, ömsom rulla tunnorna öfver land, ömsom flotta dem på träskan fram åt Muskus och Manjär, tills de nerom forsen kunde flottas på Piteå elf, hvarefter en ovh annan tunna gick förlorad i Sikforsen och i Arnemarks stråkan, innan hela partiet kom fram. Hvilket oerhört arbete, och att under hela denna tid lefva på matsäck! Vid framkomsten betaltes tjäran då på sätt, att mannens skuld för spanmål och varor,

dem han hade erhållit året förut af köpmannen, liquiderades med tjäran, hvarefter han måtte taga varor på ny kredit af samma handlande mot förbindelse att lefverera tjära påföljande året.

Norsjö, Skellefte och Lycksele-boer m. fl. hafva visserligen mycket fördelar af sina praktikabla sommarvägar; men tjäruforslingen från dessa och flera från kusten aflägsma socknar, sker dock merendels på slädföre emot våren, då tre tunnor tjära läggas efter hästen. Af desse afläggas några under vägen, i händelse menföre eller svåra backar förekomma; märkvärdigt är att, vid sådana tillfällen, tjärutunnorna kunna ligga många dygn vid vägen, utan att ägaren befarar, att de blifva stulna.

Af denna sanna tekning, inser hvar och en ganska klart, huru mödosam och tidsödande tjärutillverkningen måste vara, på trakter, som äro belägna långt från kusten och där tjäruvirket numera endast finnes; likväl har denna binäring under flera mansåldrar nästan varit den enda, vid vilken folket fäst sig, och måst tillgripa, i brist på annan förtjänst, för att förskaffa sig ett nödtorftigt lifsuppehälle. De som befatta sig med tjärubrännings kunna nerändels icke beräkna sina dagsverken högre än till 4 a 6 sk Riksgälds om dagen, och måste således vara deroende af en godtycklig behandling, intill dess de kunna övertalas, att jemte denna hantering, även företaga nyare, vinstgifvande binärings, som de under senare åren haft tillfällen att utan kostnad inhemta.

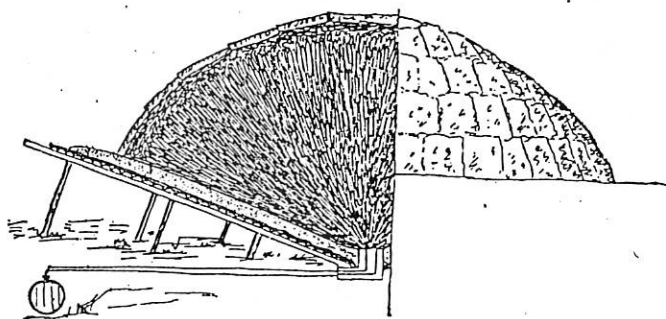
Om man kastar en blick på pottaske-näringen, som nu redan öfver tolv år med fördel varit idkad i Ume, Degerfors och Vätnes socknar i Vesterbotten, och nästan lika så länge i Nederkalix och Öfvertorneå i Norrbotten, samt nu sedan några år äfven tilltager i alla öfriga socknar i dessa län, undantagande i Råneå, Öfverluleå och Öfverkalix, der folket hänger fast vid tjärutillverkningen; så är dit lätt att bevisa genom följande jämnförelse, huru betydligt mera vinstgifvande denna binäring är än tjärutillverkningen; och varföre jag således af giltiga skäl och med förkärlek, söker att fortplanta den förstnämnda binäringen, ehuru segern ännu kostar mycket tålmod och många funderingar.

Antag om fölidet års (1837) gångbara pris för tjäran a 4 R:dr B:co tunnan, derjemte priset för ett

Lispund kalcinerad potaska 1 R:dr 24 sk B:co. Två nybyggare, som arbetat på tjäraved och tjärubrännings, hafva deraf tillverkat 40 tunnor, samt på slädföre forslat dem ned till kusten, utgörande cirka 14 lass, som blifvit körda 10 mil till marknaden eller försäljningsplatsen. Vägen tillbaka utgör också 10 mil, samt till hela affären har åtgått ett års tid. De få då slutligen för sin vara, skjutsen inberäknad, 160 R:dr Bancosedlar.

Två andra nybyggare, hafva strax efter bergningen och så länge marken är bar, sammanlagt några hundra bal, gammal tjenlig löfved, till potaska; redan bränt aska deraf före jul och på nyåret, häraf bekommit 120 tunnor stark aska; afsjudit denna i februari och en del af mars månader; härvid begagnat en sådan flat gryta, om 100 kannors rymd, varmed man afdunstar 20 kannor liquidum i hvar timma, och hvilka H. Maj:t nådigst förskottsvis på fem års återbetalning beviljat åt Norrbottens allmoge för besagda ändamål; af förenämnde qwantum aska, hafva de erhållit 176 Lisp. rå pottaska, som calicinerade på sex dagar, blifvit förädlade till 160 Lisp. calicinerad potaska, utgörande 10½ tunnor (säger tio och en half); dertill förfärdigat tio tråkärll och forslat allt sammans till marknaden på högst fyra lass. Dessa gubbar hafva således också på sex månader förtjent 160 R:dr B:co och kunna förtjena denna summa dubbelt opp om de äro flitiga under samma tid.

Uppsats av C J F Plagemann, tryckt av C af Forsell år 1839.

Tjårdal i genomskärning.

Påbyggnadskurs för släktforskare

startar i höst med bl.a. läsning av gamla handstilar, alternativa källor i släktforskningen, seder och bruk m.m.

Anmälan till Gun-Marie Å. tel. 0921-182 02
Boden Överluleå ForskarFörening.

År 1969

Allt fast befäl i krigsmakten skulle bli officerare av något slag enligt ett principiellt konseljbeslut 1969. När reformen genomfördes blev de som redan var officerare regementsofficerare, underofficerarna blev kompaniofficerare och underbefälet plutonsofficerare med titeln löjtnant. De som redan var löjtnanter blev kapten, kaptenerna blev majorer, majorerna blev överstelöjtnanter. Överstelöjtnanterna blev, sades det, förbannade.

ur "Elfsborgs Läns Allehanda"

Sommaren som aldrig tog slut

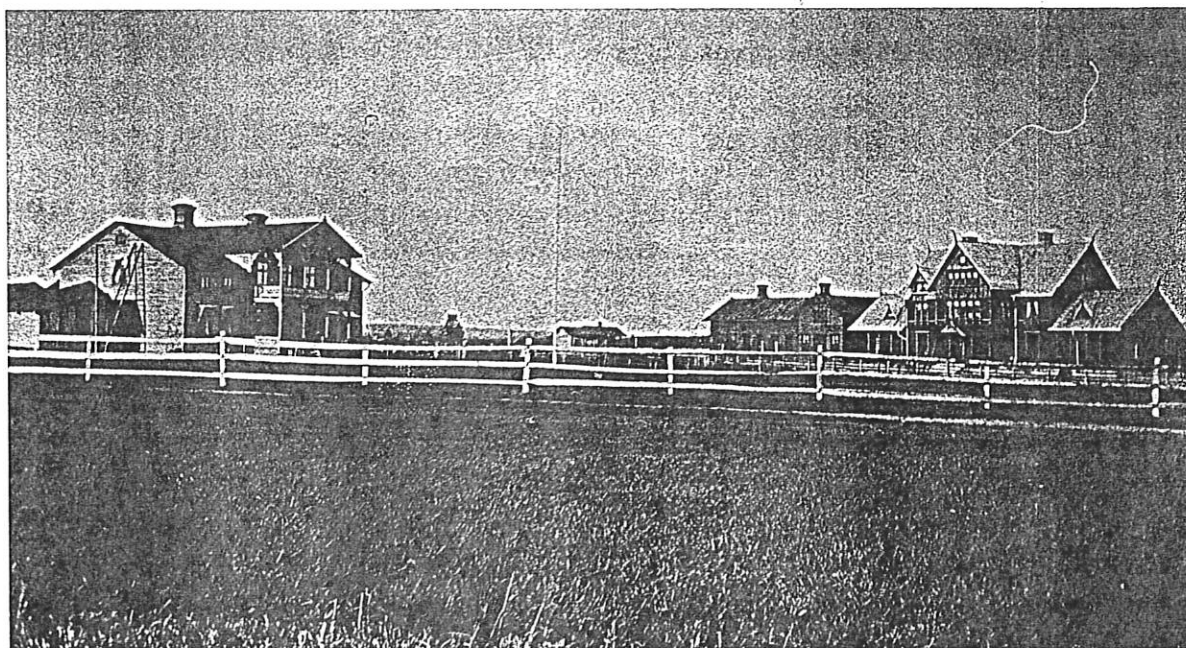
Vid den här tidningens pressläggning råder fortfarande högsommarvärme, trots att augusti närmar sig sitt slut. Enligt meteorologerna den varmaste sommaren det här seklet. Trots värmen har föreningen genomfört en rad aktiviteter, och bl.a. bemannat Råbäcksgården i stort sett varje dag under juli, då vi inte haft någon ALU-anställd. Vi har deltagit med en skärmställning och bokförsäljning på Jägarnas riksförbunds kongress 14 - 15 juni. Vi hade öppet hus med visning av släktforskning, skärmställning och bokförsäljning under Norrbottens hembygdsförenings årsmöte 24 - 25 maj, midsommar, hembygdsdagarna 26 - 27 juli och innan den här tidningen har nått Er ska vi även ha genomfört detsamma under skördefesten 29 - 31 augusti. I år har dessutom föreningen själv fått stå för storstädning av lokalerna, vilket genomfördes av medlemmar den 11 juni.

Ett varmt tack till alla som ställt upp för föreningen, och ett speciellt tack till Gunnar Glaas som ännu en midsommar ställt upp.

Styrelsen

RÄTTELSE

Tidsangivelsen till bilden på stationshuset i förra numret av tidningen är felaktig. Bilden är från åren 1917 - 25, eftersom björkarna längs Kungsgatan planterades 1913 och tillbyggnaden till vänster på stationshuset uppfördes 1925.

Den äldsta bilden på stationshuset som finns i föreningens bildarkiv är från 1895.

Pål Nilsson Loo

från

Högsön, Råneå

Soldat Bonde Löjtnant

antagen 1635 i

Västerbottens Regemente

Del 1 av Björn Fredriksson

Omedelbart efter att Pål blivit antagen till soldat sändes han, tillsammans med övriga antagna från Luleå socken, till Tyskland. Den 1 januari 1636 återfinner vi honom i Stettin, på kapten Pålvel Philips kompani, vilket var Bygdeå/Löfvångers kompani.

Under 1636 - 1642 deltog Pål i garnisonstjänst i Stettin, Wollin, Greifswald och Stralsund, samt på fästningen Tribsees. Det var under denna tid han fick sin gedigna soldatutbildning.

1640-talet utmärktes av krigströtthet i hela Europa.

Detta gav Sverige möjlighet att rotera sina stående styrkor i Tyskland. På försommaren 1642 utbyttes en kontingent från Stralsund mot en ny bataljon från hemlandet. Så fick då Pål möjlighet att återvända hem. Där hade han mycket att bestyra.

Med sin fars systrar Karin och Ingeborg Olofsdöttrar gjorde han överenskommelse om köp av deras ärvda hemman i Prästholm. Lagfarandet av detta skedde först vid vårtinget 14-15 mars 1673.

Sannolikt vid någon av kyrkresorna till Luleå sockenkyrka (Gammelstad) kom Pål att träffa Margeta Månsdotter. Precis som för en nu känd kung, så sa det "klick" för Pål, och så även för Margeta. Hon var dotter till Måns Andersson från Rutvik, som var birkarlsättling, storbonde och samtidigt borgare i Luleå stad.

Någon gång kring årsskiftet 1642/43 gifte sig Pål och Margeta.

Sonen Nils föddes tidigt 1643, och detta straffade sig för Pål. I Luleå sockenkyrkas räkenskaper för 1643, annandag jul, läser vi att Pål Nilsson i Prästholm bötar 3 daler 16 öre för att han begynt sitt äktenskap med sängelag. På 1600-talet fick man älska sin blivande hustru, men inte med.

Under alla dessa kyrkresor som Råneborna hade att beställa till dåvarande sockenkyrkan, torde Pål ha fått vetskap om att över 100 bönder i Råneå gått samman och köpt upp mark till en egen sockenkyrka på berget i Råneå. Man kan förmoda att han tyckte att detta var bra. Det satt nog en liten tagg mot Luleå sockenkyrka, för böterna, för att han älskade sin blivande hustru.

1644 föddes dottern Kerstin. Det är osäkert om Pål fick delta vid hennes dop, för krigstrummorna rördes vid sockenkyrkorna.

På mönstringsrulla från den 24 april 1644 i Stockholm, under kapten Gerbrant Deikiz kompani, återfinner vi Pål som en av sex korpraler.

Det som gällde, var att danske kung Kristian IV retat Axel Oxenstierna, och därmed drottning Kristina, med Öresundstullen.

Avsikten var att armén, under befäl av fältmarskalk Lennart Torstensson, skulle infalla från Holstein upp genom Jylland samt att flottan, under befäl av amiral Klas Fleming, skulle säkra de danska Bälten.

Västerbottens regemente var ett av de regementen som bemannade flottan. Därmed kom Pål, med sitt korpralskap, att bemanna skeppet Hålevater,

som äntermanskap. Chef för äntermanskapet var löjtnant Jörgen Kütthausen. Förutom Påål var bl.a fältväbeln (sjukvårdsfanjunkaren) Påhl Hansson från Orrbyn, korpralen Olof Jönsson från Måttsund och trumslagaren Pehr Andersson från Harads ombord på detta skepp. Totalt var äntermanskapet på Hålevater 48 man.

Den 1 juni 1644 seglade flottan ut från Älvsnabben. Drottning Kristina med hov var åskådare.

"När drottning Kerstin ifrån Jutholmsstranden såg den bestyckade konvojen länsa med fyllda dukar till de södra landen av stolthet såg jag blåa ögon glänsa.

Klämtade klockans kläpp
välgång för stolt fregatt
förbön för linjeskepp
med kurs på Dansiger Gatt"

(Karl Asplund vid Dalarö kyrkas 300-årsjubileum)

Den 16 juni var flottan vid Dragör, sedan ner mot Holstein - ön Femern erövrades. Därifrån förbereddes landstigning på ön Fyen (Fyn). Då anlände danska flottan - jämnstark med den svenska.

Den 1 juli träffades de bägge flottorna på Kolberger Heide, en havsbukt väster om ön

Femern. En 10 timmar lång artilleriduell tog vid, men någon äntring kom aldrig till stånd. Därvid blev förlusterna av människoliv på bägge sidor, efter förhållandena, små; ca 100 man svenskar, det dubbla danskar, men kung Kristian IV skadades allvarligt av ett järnsplitter som slet bort höger öga och öra. I skymningen slutade duellen och danska flottan seglade undan.

Följande dag kryssade Fleming med den svenska flottan av och an på valplatsen, men ingen dansk dök upp. När så inget danskt var i sikte, seglade Fleming med flottan in i Kielfjorden, för att reparera skador efter slaget. Strax dök dansken upp, och stängde svenska flottan inne. Hindrad av motvind kunde Fleming inte ta ut flottan, utan blev utsatt för beskjutning, dock utan synbar skada. Men så var olyckan framme; när Klas Fleming stod och tvättade sig i sin kajuta, slog en kanonkula in, träffade och slet bort låret på honom. Han insåg att hans tid var ute, därmed kallade han alla ombordvarande officerare ofördröjligen till sig, manade dem att strida manligen så att flottan kunde återkomma hem och slutligen överlämnade han befälet till majoren Karl Gustaf Wrangel. Kort därpå förlorade amiralen medvetandet och utandades sin sista suck.

Bilden föreställer sjöslaget den 13 oktober samma år, på samma plats, som svenskarna vann. Ur Theatrum Europaeum.

Det dröjde inte länge efter amiralens död, förrän vinden vände och började bli gynnsam för en utbrytning med flottan. Wrangel beslöt att våga försöket. Med släckta lanternor gav sig fartygen av, och tack vare nattmörkret lyckades de ta sig förbi dansken. Den 5 augusti återvände Karl Gustaf Wrangel med hela flottan till Sverige och Dalarö.

Detta krig slutade därmed oavgjort, *en död svensk amiral mot en trasig dansk kung* samt några hundra soldater på vardera sidan stupade i strid. Äntemanskapet debarkerade flottan (gick i land). På mönstringsrulla av den 24 augusti 1644 i Stockholm finner vi, under kapten Gerbrant Deikitz kompani, föraren (furiren) Påål Nilsson, två korpraler och åtta gemena (meniga) från Luleå socken.

Från Stockholm bar det iväg hem på permission till Råneå och Prästholm.

Hemma i Prästholm var det bondens värv som gällde. Under tiden hemma och på kyrkfärder, måste Påål ha fått mera vetskap om Rånebornas engagemang att bygga en egen sockenkyrka, och hur långt dessa planer avancerat.

1645 föddes sonen Måns. Så finner vi att första sonen får namn efter farfar och andra efter morfar.

1645/46 bar det åter till Tyskland. Nu började Sverige att räknas som stormakt ute i Europa.

På rulla 1648 (samma år som Westfaliska freden) finner vi Påål som förste korpral, bland sex korpraler, på kvartersmästaren Björn Svinehuvuds kompani. Löjtnant på kompaniet var bl.a Jörgen Kütthausen. Fältväbeln Pähl Hansson från Orrbyn återfinns där också. I och med att Sverige var en stormakt där Östersjön, Bottenhavet, Finska viken och Bottenviken bildade ett eget svenskt innanhav, var det arméns uppgift att hålla besittningarna i trim.

För Västerbottens regemente, och därmed Påål och hans kamrater, blev Pommern det område som skulle säkras, och där garnisonstjänst skulle bedrivas. Så pågick tjänsten fram till 1655. Under denna tid abdikerade drottning Kristina (1654) och Pfaltzgreven blev kung Karl X Gustav.

1654 befordrades Påål till *förare* på kompaniet.

1655 hopade sig krigsmolnen; polske kungen Johan II Kasimir ville inte foga sig under stormakten Sverige.

Kung Karl X Gustav beordrade fältmarskalken Arvid Wittenberg att mönstra, den i Tyskland stående armén, vid Altdamm. Så skedde den 6 juli 1655. Allt som allt 17.000 man, 12 grova och 60 lätta kanoner. Den 29 juli mönstrade kung Karl X Gustav själv trupperna, som då var uppe i 18.000 man, efter värvningar i Tyskland.

Överste Didric von Cappeln var chef över Västerbottens regemente, som vid det tillfället bestod av 815 man fördelade på åtta kompanier. Påål placerades nu som förare på kapten Hindric Möllers kompani, främst bestående av soldater från Luleå socken.

Den 31 juli 1655 avtågade armén, på två kolonner, och gick den 6 augusti över floden Netze vid Chernikow. De var framme i härläget vid Kolo den 11 augusti. Samtidigt avtågade Stenbock med artilleriet, och en del infanteri, från Pommern till läget i Kolo, där han var framme den 16 augusti. Arméns numerär blev därmed 34.000 man.

Kung Johan II Kasimir sände sin kammarherre Prsymki till Kolo, som lät meddela att om fientligheterna inställdes var Johan villig att avsäga sina arvsanspråk till den svenska kronan, samt att avträda Livland och betala de svenska krigskostnaderna. Kung Karl X Gustav avböjde, med motiveringen att sändebudet saknade fullmakt.

Den 17 augusti gick armén över floden Wartha, mot Warschau (Warszawa), som man nådde den 30 augusti. Före det hade stadens magistrat mött upp, flera mil innan armén nådde fram, för att överlämna stadens nycklar som bevis på att staden gav sig utan strid. 120 stora bronskanoner föll därmed i svenskarnas händer, samt stora förråd ammunition och proviant. Västerbottningarna avdelades som besittningstrupp av staden.

Redan två dagar senare måste von Cappeln rycka ut och hjälpa Wittenberg som vid Oposzno mött 20.000 polacker.

Det blev ingen drabbning.

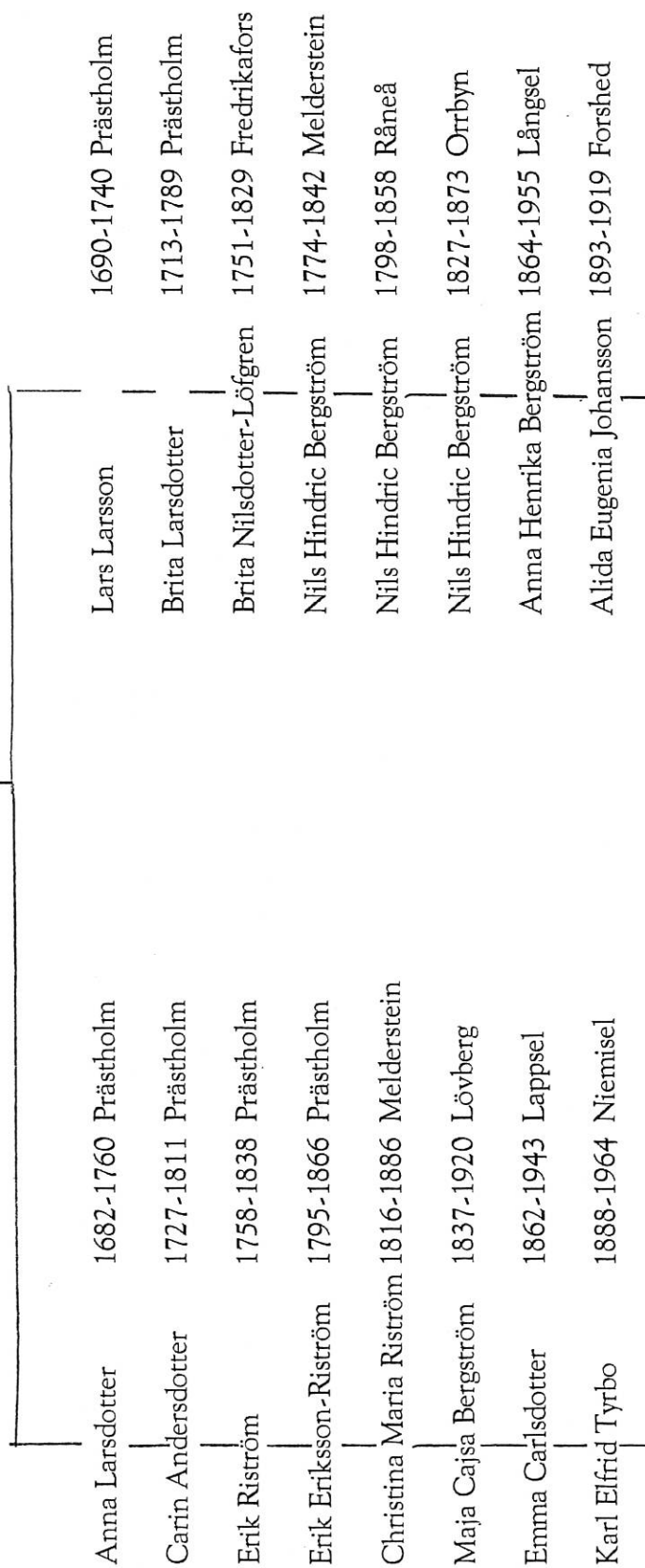
* Soldaten i vinjettbilden får stå som representant för den unge Påål, trots att han bär en uniform som togs i bruk först efter att Pååls militära karriär var över.

Släktbanden mellan Björn och Påal

Påal Nilsson-Loo ca 1615-1693 Prästholm

Nils Pålsson 1642-1720 Prästholm

Lars Nilsson 1662-1738 Prästholm

Sigrid Johansson 1914- Luleå

Björn Sixten Fredriksson 1941- Boden

Bref dillo Ostadill-Läss uppi Wittjärf frano PetKäll borti Buddbyno.

Jö leut seti me ned o skröjv dill de någer råda, för att jö hä foj hojr att nöjturbinkvarna hä stänne. Men titts e vär tjönlitt atti, I skull hå letti blöj i höst å selli bort kvarnvättne idert at Ståcholman så hädd kvarna goj än i dä.

Hin ini byno trådd jö i höst in dail skull seti snöra uppa hårsn, för dom trådd se åt fa måla nä da i skull fa kvarn ferla. Men äjn dä fik dom söl i marlingsläss koma ivi bärja fra Wittjärf. O da vårt dom so glåda so jö trådd dom skull stell dill kalas.

Men hina ini byno gå kvarna duktitt enn. Om åt in insjenör upi Holmforsso djer goffer stännana. Hån hä liti skota a snön bårta öjsn öfro dämme, o tanjst he sko freus i botn, so hån sko våra goffer bigg om dämme dill vofferdägen. Men jere so hån fa ne dill o freus i bottn blöj buddbiggan eutan kvarnvätt. O da stänn kvarna hin som idar so fälke fa böri ete korne som ejer, som korntjeuven.

Men da röjv ve eut tegelbreuke hån hä biggt, o kvarna o saga o åll barackan o hela faderallan fa fåli ve. O Holmforsfälke legg bājna uppa äxla o legg i veg o keut nedat håلمان at Linngrens so in deil åtin å in deil blöj gärn. He jer best säj att döhinna som flicka sä at me när jö best fa köp mjölka: "Jö hä toj me so sneut at undi so jö hä önger mjölk o seli.

O so jere ve holmforsan å, dom hå åt di mäktu upa se, att dom fane dill å freus i bottn. Jö leut neu sleut brefe mett för di här gāka, skröjv svar so sko jö skröjv mājri i ännar gāk!

Herman Wahlberg

TÄNK PÅ ALLERGIKERN

När du kommer på våra möten,
eller besöker forskarrummet.

KOM PARMFYMFRI och RAKVATTENFRI

TACK

Ett varmt tack från BÖFF:s styrelse för alla de gåvor och bidrag vi fått:

Lars-Gunnar Palm	Boden
Yvonne Öhrvall	Boden
Ulla Wikman	Boden
Sören Nilsson	Boden
Anna-Lena Lindberg-Andersson	Lassbyn
Kiruna AmatörforskarFörening	Kiruna
Arne Isaksson	Boden
Ebba Nilsson-Bergström	Boden
Björn Fredriksson	Boden
Inger Henriksson	Boden
Thure Lindgren	Vänersborg
Nils Joelsson	Malmö
Knut Strömlid	Enköping
Märta Enberg	Heden

samt till alla som gett bidrag i mikrokort-sparbössan.

Förslag

Att en förening är aktiv, beror på att medlemmarna är aktiva. En viktig medlemsinsats är att komma med förslag på aktiviteter och förändringar. I vår drygt femåriga förening har under åren genomförts en rad skiftande aktiviteter, somliga av fortlöpande karaktär, somliga av engångstyp. På det annonserade medlemsmötet har medlemmarna att ta ställning till namn på vårt medlemsblad. Namnet som styrelsen föreslår är ett av de åtta namnförslag som inlämnats av medlemmar, - ett exempel på medlemsaktivitet. Föreningen har påbörjat ett renskrivningsprojekt (se annan notis) som bygger på ett medlemsförslag.

Har Du förslag till aktiviteter eller förändringar, stora eller små, tag kontakt med någon i styrelsen och berätta. Alla bidrag mottages med tacksamhet, dock kan vi inte lova att allt blir genomfört.

Våra släktingar

av Henning Larsson, Vindeln

Det känns så tryggt att umgås med dessa släktingar ur det förgångna. Deras handlande och vandlande är visserligen knapphändigt återgivet. Många gånger bara ett namn och ett datum i en svårtydd församlingsbok, men dessa människor har gjort sitt, sagt sitt, ändrar ingenting.

De levande människorna omkring en, ljuger, snor sig, flyttar, far, gifter sig, skiljs, föder barn, går i konkurs, byter namn, jobb, ort och hemland o.s.v. De döda ligger still, är trofast mot en. . . Var så god, här ligger jag med alla mina fel och förtjänster. Jag svarar visserligen inte på dina frågor, inte ett ord, men jag döljer heller ingenting. Jag springer inte undan för din närgångna forskarblick. Du får själv ta reda på de spår jag satt de korta år jag vandrade på jorden. Jag skall inte hindra dig!

De gamla mästersmederna vid Melderstein, de stolta gubbarna med vallonblod i sina ådror och yrket i arv sedan urtida generationer, de var och förblev smeder. Dem hittar du inte någon annanstans på omskolningskurser på väg att byta till något annat.

De indelta soldaterna, härdade på slagfälten runt om i Europa, kanske stupade i Narva eller Uttismalm, har skjutit av sitt sista skott för århundrade sedan. Få rader förtälja om deras enskilda stackars liv, men de ger must och fantasi åt sena tiders släktforskare, som trots allt känner stolthet över den droppe blod de fått i arv.

Birkarlarna i norr med en historia ännu döljt i dunkel, men dock så skönjbar att man känner stolthet över släktskapen, trots de många negativa gissningspräglade skildringar, dem leder vårt ursprung ifrån.

Präster har också satt sina spår i vår släkt-historia. Kanske de djupaste och de som tydligast kommit på pränt. André Nicolai och Nicolai André i Piteå har satt sina spår i historien. Nicolai André skrev de första lapska böckerna. Edwardi Rhen skrev en skildring om lapparnas leverne och seder som ännu citeras i lärda sammanhang. Genom Felleniusläkten går dubbla trådar in i många, många präst- och bergmanshus i Mellansverige.

Med borgerskapet i Piteå följde våra anfäder lycksökarna till Nasafjälls silvergruva. De skördade mest besvikelser, men de vågade försöket. Våra anfäder har suttit som borgmästare och rådmän i våra äldsta norrbottniska städer. Också dylika gärningar yves en fåfäng släktforskare åt.

Och ni alla bönder, ni alla brukstorp-pare, ni in-hysesfolk. Få äro de ord som slösats på Er i historieböckerna. Men fantasin kan hjälpa oss att förstå Er hårda situation under hungersnöd och invasionstid, då ryssen kom allt emellan och skövlade.

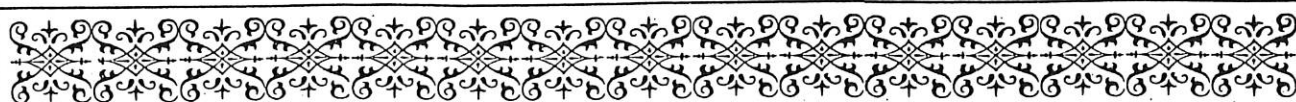
Tusen tack Ni alla ur det förgångna för att vi fått råk-as. Förlåt att min nyfikenhet stört Er evig-hetsro. Men det var inte illa menat!

Ur "Emigrantforska Steg för Steg" Clemensson/Andersson

Innehållsförteckning från B Ö F F:s medlemstidningar under 5 år

1992 mars	En förening blir till --- Profeten från Lassbyn --- Den sista vargen i Överluleå	1994 dec	Pesten 1710 --- Tjärbränning --- Något om Råneå Sockens historia --- Personligt om släktforskningen
1992 sept	Böckerna blev hans ledstjärna, Åke Karlsson, Svartbyn --- Verkliga kärngubbar på NJA - besök --- Lästips	1995 feb	Malmens väg --- Minnen och berättelser från Sörbyn --- Ofärd över Nordanlandet del 2 --- Ryska kriget 1590 - 1595
1992 dec	Björken i läkekonsten --- Boden stad för 40 - 50 år sedan.	1995 maj	Kung Karl XVI Gustav inviger marknaden i Gunnarsbyn --- forts Malmens väg --- forts Minnen och berättelser från Sörbyn
1993 feb	Soldater i Rånebygden --- Från takdropp till midsommar --- En mikaelidag	1995 sept	Förfalskningsbrott i Kvikkjokk --- forts Ofärd över Nordlandet del 3 --- Per Clemetsson --- Hans Joensson --- Hans Simonsson Sturk --- forts Det gamla Boden
1993 april	Prästholmen --- Sockenstämma --- Resa till Vuollerim, 6000 år, forts nästa nr. --- Byddbyn genom fyra sekler --- Den svenska historien	1995 nov	Något om Norrbottensk travsport i äldre tid --- forts Minnen och berättelser från Sörbyn --- Dryckenskapernas förbannelser (bilder)
1993 sept	forts Resa till Vuollerim --- Soldaten med beckhuvan --- Att vara synsk --- Mångsysslaren --- Socknens präster --- Sjögrens stuga --- Föreningslivet --- En sommarpromenad i det "gamla" Boden, forts nästa nr	1996 mars	Norrbottensk travsport i äldre tid del 2 --- Sjukdomar i historien --- Märkesmän i norr
1993 dec	forts. En sommarprom. --- Carl Jonas Love Almqvist --- Eldsvåda i Boden.	1996 april	Firandet av valborgsmäss --- Onsalaslåkten Cullberg --- forts Travsport i äldre tid del 3 --- Eyvind Johnson 1900-1976 --- Gransjö med Stadskölen --- Sjukdomar och farsoter i historien
1994 feb	Soldatinventering --- forts En sommarpromenad --- Hur stort var ett mantal ? --- De första eldvapnen --- En gammal krigarsläkt i Västerbottens regemente --- Livplagg och uniformer	1996 sept	Sommarmarknaden i Björkelund --- Vuollerim innan Ansgar --- Antavla till Bureätten --- Den bigamistiska prästfrun --- Boktips
1994 maj	Flyttning till Råbäcksgården --- Ofärd över Nordlandet del 1 --- Soldattorpet --- Brännberg, ett samhälle i vardande --- En resa längs Lule älv anno 1880 --- Baodn krüngo nittanhundrarjügo fem Västerbottens Regemente 1689 - 1719	1996 nov	Så gjorde farfarsfar del 1 --- Mordet på gossen Styf --- Antavla av medlem 102 Gunnel Kernell --- Förteckning över utbytestidningar mellan forskarföreningar --- Svartlå historia 1500 - 1960 talet --- Rapport från Övre Norrlands forskarföreningsträff i Umeå
1994 sept	De glömda jubileerna --- forts Det gamla Boden --- 200-års jubileum i Gemträsk --- Studiecirkeln "Malmens väg"		

Jag söker rötter

Söker föräldrarna till: Anders Jönsson-Courage (måhända från Rånbyn), gift 1750 4/11.

Sold. nr 153 Anders Norman-Holmqvist-Björn-Spik, f 1802 29/10 i Jämtön, Råneå, g 1824 26/3. Var, och när, var hans far sjöman Lars Holmqvist född?

Sofia Magdalena Rosendahl f 1801 4/5 i Matarengi Ö-torneå. Varifrån kom hennes far Henrik Rosendahl (trol. f 1762) d 1809 15/10 och vem var hans föräldrar?

Nils Töre f 1712, g 1760, d 1786 i Nederkalix. Var, var föräldrarnas födelseplatser?

Marta Johansdotter f 1722, d 1802 i Råneå. Far: Johan Stadig. Föräldrarnas födelseort?

Gunnar Glaas
Kvarngatan 17
961 64 Boden

Jag efterlyser föräldrarna till Ulrika Lovisa Grönberg f 1800/01 15/7, gift 1827 8/4 med Jonas Andersson-Berg f 1805 6/2 i Kålsberg, Piteå lfs. De flyttade i nov 1840 till Rosfors och vidare till Brännträsk.

Ulrika Lovisa avled 1861 27/10 i Brännträsk.

Jeanett Svanberg
Agatvägen 11
961 46 Boden
tel 0921-650 86

Söker föräldrarna till: Fredrik Nilsson-Styf. Anges i husförhören i Prästholm, Råneå, vara född 1783. Gift 3 ggr.

1. 1814 17/4 med Catharina Pehrsson-Loo.
 2. 1837 20/12 med Elisabeth Catharina Pehrsson.
 3. 1851 7/9 med Ester Pehrsson. Holmqvist-Loo.
- Han dog 1864 ½ i Prästhölmssliden, Råneå.

Björn Fredriksson
Nipvägen 18
961 44 Boden
tel 0921-653 15

Jag söker föräldrarna till kronolänsman m.m. Magnus Winblad, f 1731 i mars (enl. dödbok), d 1793 6/2 i Bladviken Överkalix. Varifrån kommer han? Jag söker även fadern till hans maka Maria Elisabet Tingberg, f 1730 el - 34 (?), d 1814 10/4 i Torne stad. Hennes mor var Brita Söderberg f 1709, d 1771 18/3 i Bränna Överkalix. Varifrån kommer de?

Är det någon som vet vart Hans Persson (f 1694 i Torne) och hans hustru Margreta Olofs- (Jöns-) dotter (f 1689 i Skatamark) bosatta på Skatamark 8 tar vägen. De hade barnen Anna f 1721, Malin f 1723, Maria f 1725 d 1727, Per f 1726 samt Brita f 1731. Anna blev kvar på Skatamark 8.

Pigan Brita Olofsdotter från Avan, Lule lfs född ca 1702/04, gifte sig 1731 19/12 med Nils Larsson från samma by. Hennes mor var Ella Johansdotter (1670 - 1742 23/12) som dog i Avan. Modern var omgift (efter 1710 23/3 och före 1720) med änkingen Anders Jönsson från Västermarken, men vem var hennes förste(?) make, dvs Britas far Olof?

Varifrån kom, och vilka var föräldrarna till soldaten Jonas Jonasson-Wass i Siknäs, Nederkalix? Enligt dödboken 1818 2/2 var han 59 år när han dog, således född 1758/59.

När och var dog Margareta Warg, änka 1740 efter regementfältskär Conrad Stenhagen (som dog i Torne stad)? Hon var dopvitne vid dotterdottern Margareta Melanders dop 1744 21/10 i Pite stad. När var hon född? Enligt uppgift var hon dotter till Nils Svensson-Warg och hans hustru Anna Hansdotter, landsköpman i Skellefte och senare borgare i Pite.

Ewa Sandberg
Kålrosvägen 11
961 47 Sävest
tel 0921-722 74

Besöksstatistik

Den 6 april inregistrerades den 11.000:e besökaren och den 5 juli den 12.000:e i Råbäcksgården. De fick var sin penninglott.

Begränsad eftersändning
Vid definitiv eftersändning
retur med den nya adressen till:

B Föreningsbrev

Boden Överluleå ForskarFörening
c/o Sandberg
Kålrotsvägen 11

961 47 BODEN

Antikvariat Nordkalotten

Sveriges Nordligaste Antikvariat

Specialitet: Böcker om Norra Norrland, Lapponica,
äldre resor på Nordkalotten samt Ornitologi

Katalogutgivning

Nästa katalog utkommer Oktober 1997

Butik: Kyrkgatan 55 i Boden, inne på gården.

Vi planerar att ha öppet 2 dagar i veckan under
vinterhalvåret, med början i september.

Se kommande annons i Reklam-Journalen.

Kusån 34, 961 98 Boden Tel & Fax 0921-64298